

روزنامه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، ورزشی صبح ایران

صاحب امتیاز و مدیرمسئول: مهدی رحمانیان

نشانی: تهران: میدان فاطمی، خیابان بهرام‌مصیری، پلاک ۲۲ • تلفن گویا: ۸۸۹۲۵۴۶۷ • شماره: ۸۸۹۲۵۴۶۷ • تلفن آمور آگهی‌های شهرستان‌ها: ۷-۰۵۴۴۱۹۸۰۵ • تلفن امور مشترکین: ۸۸۹۰۳۵۴۸ • توزیع: موسسه مطبوعاتی نشرگستر امروز نوین • تلفن: ۰۹۳۸۵۲۲۱۰۱۶ • چاپ: صمیم

شترت

دوشنبه ۱ تیر ۱۴۰۵ • ۷ محرم ۱۴۴۸ • ۲۲ ژوئن ۲۰۲۶ • سال بیست‌ودوم • شماره ۵۴۱۵ • ۸ صفحه

اذان ظهرتهران ۱۲:۰۶ • اذان مغرب فردا ۱۹:۴۵ • اذان صبح فردا ۳:۰۲ • طلوع آفتاب ۴:۴۹

www.sharghdaily.com

aparat:tasvirshargh

Telegram:SharghDaily

youtube:sharghdaily

twitter:sharghdaily

instagram:sharghdaily1

یادداشت

روان‌شناسی اعتراض ایرانیان (۵)

محمدحسن سهامیه

روان‌شناسی اعتراض هر فرد یا جامعه، نوعی تناسب و تقارن شکفت با دیگر جنبه‌های اخلاقی و رفتاری آن فرد یا جامعه دارد. برای مثال، روان‌شناسی تقدیر (قدردانی) ما ایرانیان در قبال سرمایه‌های بزرگ انسانی این سرزمین، تقارنی معکوس و تأسف‌بار با روان‌شناسی اعتراض ما در قبال دولت و دولتمردان دارد.

معمول این است که اندیشمندان، دانشمندان، هنرمندان، شاعران و فلاسفه این سرزمین، تا زمانی که زنده هستند، مورد بی‌توجهی یا حتی بی‌اعتنایی و تحقیر قرار می‌گیرند، اما پس از مرگ‌شان، چه افراط‌هایی که در بزرگداشت آنان نمی‌شود. این پدیده در روان‌شناسی اجتماعی با مفهومی نزدیک به «ایدئال‌سازی پسینی» توضیح داده می‌شود؛ یعنی تمایل به ساختن تصویری پاک و بی‌نقص از فردی که دیگر در میدان رقابت و نقد حضور ندارد. فاصله زمانی، هیجان‌های منفی را می‌کاهد و حافظهٔ جمعی، چهره‌ای اسطوره‌ای می‌سازد (Jasper, 2014).

شاید به همین دلیل است که درباره ما گفته می‌شود آدم خوب از نظر ایرانیان، آدمی است که مرده باشد. اما اگر دقیق‌تر نگاه کنیم، این نه یک ویژگی ذاتی، بلکه حاصل نوعی الگوی فرهنگی است که در آن، نقد زندگان پرهزینه و سننایش مردگان کم‌هزینه است.

در مقابل، رویکرد رفتاری ما نسبت به صاحبان قدرت نیز ناموزن است؛ قاعده این است که تا فردی در رأس مدیریت است، موجودی بی‌عیب به حساب می‌آید و همین که از قدرت کنار رفت، ناگهان انواع اشکالات و گناهان به او نسبت داده می‌شود.

در ادبیات علوم سیاسی، این وضعیت به نبود «فرهنگ پاسخ‌گویی مستمر» نسبت داده می‌شود. هرچس سازوکارهای نظارت عمومی و نقد روزمره فعال نباشد، ارزیابی‌ها به جای آنکه تدریجی و مستمر باشند، به شکل نوسانی و هیجانی بروز می‌کنند (Tilly, 1978; Davenport, 2007).

این دو ویژگی ناموزن –افراط در ستایش قدرت حاضر و افراط در تقدیس نخبگان درگذشته– در واقع دو روی یک سکه هستند؛ دشواری نقد به‌موقع، پژوهش‌های مربوط به «فرهنگ مدنی» نشان می‌دهد جامعه‌ای که مهارت نقد محترمانه و مستمر را نیاموخته باشد، یا به سکوت می‌گراید یا به انفجار (Inglehart & Welzel, 2005).

حال آنکه اگر این روان‌شناسی به حالت متعادل خود بازگردد، کارساز و مکمل خواهد بود؛ تا زمانی که فردی در رأس قدرت است، باید با نکته‌بینی و حساسیت، رفتار مدیریتی او سنجیده و نقد شود، نه با تحریب، بلکه با استدلال، داده و انصاف و هنگامی که از قدرت کنار رفت، بسا عدالت درباره کارنامه‌اش داوری شود، نه با کینه و اغراق.

عکس این رویکرد درباره سرمایه‌های فکری جامعه صادق است؛ اندیشمندان زنده، بیش از مرده، نیازمند دیده‌شدن، نقدشدن، حمایت‌شدن و حتی مخالفت محترمانه است. جامعه‌ای که قدر سرمایه‌های انسانی زنده خود را بداند و قدرت را در زمان حضورش نقد کند، کمتر دچار دوقطبی‌های خطرناک می‌شود. در اینجا بحث «مهارت‌های اعتراض مدنی» اهمیت پیدا می‌کند. اعتراض سالم، چند ویژگی دارد که در پژوهش‌های روان‌شناسی کنش جمعی بر آن تأکید شده است (Klander- Mans, 1997; van Zomeren et al, 2008):

مسئله محور بودن، نه شخصیت‌محور بودن. زمان‌مند بودن؛ نقد در زمان وقوع خطا، نه سال‌ها بعد.

استدلالی بودن، نه صرفا هیجانی.

تفکیک فرد از نقش؛ نقد رفتار مدیریتی، نه نفی کرامت انسانی.

پذیرش متقابل نقد؛ همان‌گونه که اعتراض می‌کنیم، اعتراض شدن را نیز تحمل کنیم.

اگر این مهارت‌ها در نظام آموزشی، رسانه‌ای و خانوادگی تمرین شود، آن تقارن معکوس به تعادل بدل می‌شود:

قدرت در زمان قدرت، پاسخ‌گو می‌شود؛

و سرمایه انسانی در زمان حیات، قدر می‌بیند.

انتشار تصاویر رئیس‌جمهور در حالی که سند موسوم به «سند توافق» را در دست گرفته و به دوربین‌شان می‌دهد، موجی از واکنش را به دنبال داشته است. از حیث نشانه‌شناسی می‌توان تعبیر متعددی برای این فیکور متصور بود؛ اما در عین حال برخی هم در ایران و هم در آمریکا، قضیه را به موضوع دیگری ربط داده‌اند و پژوهشگران را با «نویل چمبرلین»، نخست‌وزیر بریتانیا در آخرین ماه‌های مختوم به جنگ دوم جهانی مقایسه کرده‌اند. از روایت تاریخ می‌دانیم که هیتلر در آن موقع ادعاهای ارضی متعددی داشت. ابتدا آلاس و لوئین را که به دنبال شکست در جنگ اول به فرانسه واگذار کرده بود، پس گرفت و هیچ‌کس اعتراضی نکرد. سپس اتریش را اشغال کرد و باز هم کسی اعتراضی نداشت. پس از آن ناحیه‌ای با نام «سودتلاند» را مطالبه کرد که درواقع بخشی از خاک چکسلواکی بود ولی هیتلر مدعی بود آنها آلمانی‌تبار هستند. چکسلواکی حاضر به واگذاری نبود و آماده جنگ شد. به همین خاطر برای جلوگیری از بروز جنگ، طی یک نشست در مونیخ با حضور فرانسه، بریتانیا و ایتالیا، آن بخش از چکسلواکی به آلمان واگذار شد با این امید که هیتلر دیگر دست از مطالبات ارضی بردارد و کار اروپا به جنگ نرسد. نماینده بریتانیا در آن نشست «نویل چمبرلین» بود. او بعدتر وقتی به فرودگاه لندن رسید، آن برقه را جلوی خبرنگاران بالا گرفت و اظهار کرد این امضای «آقای هیتلر و سند صلح اروپا» است. البته این سند دیری نپایید که باطل شد و «آقای هیتلر» ابتدا بقیه چکسلواکی و سپس لهستان را اشغال کرد و بزرگ‌ترین کشتار تاریخ بشری آغاز شد.

در روزهای آغازین ماه محرم و در رویداد «نشان عاشقی» بیش از ۱۰۰ هنرمند در بلدیة تهران آثار خود را با مفاهیم عاشورایی، ایثار، شهادت و شهدای جنگ رمضان تیر به‌های نمادین علامت به تصویر کشیدند. عکس: شیدا پورپویف، میزان

چمبرلین، پزشکیان و ترامپ

بويا نعمت‌اللهی

روزنامه‌نگار

اکنون برخی اقدام مسعود پزشکیان را مشابه اقدام چمبرلین در فرودگاه می‌دانند. آیا می‌توان این دو اقدام را شبیه یکدیگر دانست؟

در یک نگاه کلی به نظر می‌رسد یکی از آنها برای جلوگیری از جنگ و یکی برای خاتمه جنگ بوده است. البته خاتمه جنگ را می‌توان نوعی جلوگیری از استمرار جنگ هم محسوب کرد.

از سوی دیگر، در آن زمان طرفین توانایی نظامی همدیگر را درک نکرده بودند، ولی الان به درک خوبی از هم رسیده‌اند و بنابراین هر دو می‌دانند که نمی‌توانند شکست قاطعی را بر دیگری وارد کنند. این در حالی است که آمریکا مخوف‌ترین، بزرگ‌ترین و مجهزترین ارتش دنیا را در اختیار دارد. برخی می‌گویند در آن موقع چمبرلین امتیاز داد تا صلح باقی بماند، ولی اکنون گویا ایران قرار است امتیازات زیادی بگیرد تا صلح کند. قضیه فقط در ایران به همین شکل مطرح نشده است، بلکه در آمریکا نیز استدلال‌های خاصی درباره این سند توافق وجود دارد. گویا توافق ترامپ از دیدگاه خود

حقوق خوانی

حل شیوه بازرسی وکلای دادگستری؛ یک بار برای همیشه

ابراهیم ایوبی

وکیل دادگستری

پذیرش وکلای دادگستری خودداری کرده‌اند که نمایندگان مجلس را به صرفت قانون‌گذاری در این زمینه انداخته است.

سوم، ماده‌واحد در متن اصلی می‌گوید: «اصحاب دعوی حق انتخاب وکیل دارند و کلیه دادگاه‌هایی که به موجب قانون تشکیل می‌شوند، مکلف به پذیرش وکیل می‌باشند». تکرار این تکلیف دبهی، هیچ چیز فراتر از اصل ۳۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیست.

چهارم، در تبصره یکم آمده است: «اصحاب دعوی در دادگاه ویژه روحانیت نیز حق انتخاب وکیل دارند، دادگاه تعدادی از روحانیون صالح را به‌عنوان وکیل مشخص می‌کند تا از میان آنان به انتخاب متهم، وکیل انتخاب گردد». گرچه در نحوه انتخاب وکیل محدودیت ایجاد شده، اما حتی در این تشکیلات نیز وکلای دادگستری حق حضور دارند.

پنجم، «هرگاه به تشخیص دیوان عالی کشور، محکمه‌ای حق وکیل‌گرفتن را از متهم سلب نماید، حکم صادره فاقد اعتبار قانونی بوده و برای بار اول موجب مجازات انظامی درجه ۳ و برای مرتبه دوم موجب انفصال از شغل قضائی می‌باشد»؛ متن تبصره دوم بهترین تضمین برای وکلای دادگستری است که از حق دفاع موکل دفاع کنند. اگر در پرونده‌های امنیتی وکلا این مسیر را طی کنند، امکان نقض حکم و البته تغییر رویه در مراجع قضائی وجود خواهد داشت.

ششم، بهانه این یادداشت تبصره سوم است: «وکیل در موضع دفاع، از

در روزهای آغازین ماه محرم و در رویداد «نشان عاشقی» بیش از ۱۰۰ هنرمند در بلدیة تهران آثار خود را با مفاهیم عاشورایی، ایثار، شهادت و شهدای جنگ رمضان تیر به‌های نمادین علامت به تصویر کشیدند. عکس: شیدا پورپویف، میزان

نکته‌خوانی

اختلاف نظر یا تندروی غیرمسئولانه؟

کاوه عزیزی

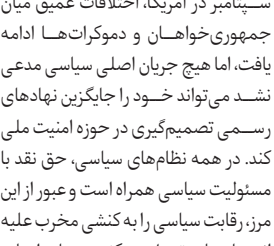
چرا پیشی‌گرفتن از نهادهای رسمی تصمیم‌گیری می‌تواند به تهدیدی برای انسجام ملی تبدیل شود؟ در علوم سیاسی، وجود جریان‌های تندرو به خودی خود پدیده‌ای غیرعادی نیست. تقریبا همه نظام‌های سیاسی، میزان گروه‌هایی هستند که با مواضع رادیکال‌تر از دیگران در پی اثرگذار بر تصمیمات کلان کشور هستند. اما میان «تندروی مشروع» و «تندروی مخرب» یک مرز روشن وجود دارد؛ پایبندی به نهادهای رسمی تصمیم‌گیری و ترجیح منافع ملی بر رقابت‌های جناحی. ادبیات جدید حکمرانی بر مفهومی به نام «خوبشستن ذاری نهادی» (Institutional Forbearance) تأکید می‌کند. مقصود آن است که صاحبان قدرت، حتی هنگامی که از اختیارات قانونی گسترده برخوردارند، همه ظرفیت حقوقی خود را به صورت حداکثری به کار نمی‌گیرند، بلکه با اعتماد به سازوکارهای نهادی و تقسیم مسئولیت، اجازه می‌دهند فرایندهای رسمی تصمیم‌گیری عمل کنند. این خوبشتن‌داری، یکی از نشانه‌های بلوغ نهادی و شرط پایداری نظام‌های سیاسی محسوب می‌شود. در جمهوری اسلامی ایران نیز اصول ۵ و ۵۷ قانون اساسی، جایگاه رهبری را در رأس ساختار حکمرانی تعریف می‌کند و بندهای ۱ و ۲ اصل ۱۱۰، تعیین سیاست‌های کلی نظام و نظارت بر حسن اجرای آنها را از وظایف و اختیارات رهبری می‌داند. بنابراین، رهبر انقلاب از منظر حقوق اساسی، در موضوعات کلان کشور از جمله سیاست خارجی، از اختیارات تعیین‌کننده برخوردارند. باین‌حال، در موضوع اخیر مربوط به تفاهم‌نامه میان ایران و آمریکا، آنچه مشاهده می‌شود، ترجیح یک الگوی مبتنی بر خوبشتن‌داری نهادی است. رهبر انقلاب، بسا وجود برخورداری از اختیارات قانونی گسترده، ملاحظات و خطوط راهنمای خود را بیان کرده و در عین حال به خرد جمعی و تشخیص مسئولان کشور در حفظ منافع ملی اعتماد کرده و اجازه پیگیری مسیر مذاکره را صادر کرده‌اند.

در چنین شرایطی، این پرسش مطرح می‌شود که چگونه گروه‌ها و افرادی که نه مسئولیت حقوقی تصمیم‌گیری را بر عهده دارند و نه از اختیارات مصرح قانون اساسی در این حوزه برخوردارند، خود را در موقعیتی فراتر از سازوکار رسمی تصمیم‌گیری تعریف می‌کنند؟ اگر عالی‌ترین مقام کشور با وجود اختیارات قانونی، رویکرد اعتماد نهادی و مسئولیت‌پذیری جمعی را برگزیده است، پیشی‌گرفتن از این اختیارات و تبدیل اختلاف‌نظر سیاسی به تهدید، تحریب و برجس‌بازنی، از منظر علوم سیاسی چیز جز تندروی غیرمسئولانه نیست. تجربه جهانی نیز همین واقعیت را تأیید می‌کند. پس از حملات یازدهم سپتامبر در آمریکا، اختلافات عمیق میان جمهوری‌خواهان و دموکرات‌ها ادامه یافت، اما هیچ جریان اصلی سیاسی مدعی نشد می‌تواند خود را جایگزین نهادهای رسمی تصمیم‌گیری در حوزه امنیت ملی کند. در همه نظام‌های سیاسی، حق نقد یا مسئولیت سیاسی همراه است و عبور از این مرز، رقابت سیاسی را به کنشی مخرب علیه انسجام ملی تبدیل می‌کند. سرمایه اصلی هر کشوری در مقاطع حساس سیاست خارجی، انسجام درونی آن است. کشورها بیش از آنکه از وجود اختلاف‌نظر آسیب ببینند، از ناتوانی در مدیریت اختلافات و تبدیل آنها به رویارویی‌های فرسایشی زیان می‌بینند. از این منظر، تندروی تا آنجا پذیرفتنی است که به تضعیف نهادهای رسمی و فرسایش سرمایه ملی منجر نشود؛ زیرا از آن نقطه به بعد، دیگر با یک اختلاف سیاسی مواجه نیستیم، بلکه با مسئله‌ای مرتبط با امنیت ملی و انسجام اجتماعی روبه‌رو خواهیم بود.

هنر خوانی

عکسی از اندوه مطلق

هنگامی که این عکس منتشر شد، بسیاری بهشت زده، این حجم از اندوه را می‌نگریستند. حالا مرتضی آخوندی، عکاس هرمزگانی، موفق شده مقام نخست بخش «عکاسی خبری» مسابقه معتبر Golden Shot Photography Awards ۲۰۲۶ را از آن خود کند. این تصویر هوایی از زمان شتبع و تدفین ۱۶۸ دانش‌آموزان میناب است.

۵

روز

سینماهای سراسر کشور با توجه به فرارسیدن تاسوعا و عاشورای حسینی از ساعت ۱۹ روز سه‌شنبه دوم تیر تا صبح روز یکشنبه هفتم تیر تعطیل هستند. این روزها فیلم‌های «تهران کثارت»، «سفر به لیومونیا»، «انتیک»، «تاکسیدرمی»، «شمشیر و آندوه»، «نیم‌شب»، «قمارباز»، «خط نجات»، «بهشت تبهکاران»، «کفایت مذاکرات»، «ماجراجویی در جزیره جیمزبانده»، «ظهران ۵۷» و «افسانه سپهر» در حال اکران هستند. همچنین با اعلام شورای ارزشیابی و نظارت بر نمایش، از روز سه‌شنبه دوم تیر نمایش‌های کشور روی صحنه نمی‌روند. اجرای نمایش‌ها، بعد از اذان مغرب روز شنبه ششم تیر، طبق روال سابق می‌تواند ادامه پیدا کند. در این بازه زمانی، نمایش‌های مناسبتی، مذهبی و سوگوارها با رعایت قوانین سالن، مجاز به اجرا هستند.

۴

مستند

برای پوشش تصویری رویداد بزرگ تشییع رهبر شهید انقلاب، رضا میرکریمی، محمدحسین مهدویان و حامد شکیبایا سرپرست گروه‌های مستندسازی این رخداد تاریخی هستند و همچنین بهروز اخمئی نیز قرار است برای سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی مستند سینمایی «حال خوین دلان ۲، پهلوان جهان» را با محوریت روایت حضور دلدادگان غیرایرانی در آیین تشییع رهبر شهید، تهیه کند. رضا میرکریمی در حوزه هنری سرپرستی تولید مستند درباره مراسم وداع با رهبر شهید را بر عهده دارد و تیمی از مستندسازان او را در این پروژه یاری می‌کنند. حامد شکیبایا در مرکز گسترش سینمای مستند، تجربی و پویانمایی همراه با مهدی شامحمدی، سرپرستی تیم تصویربرداری و ساخت مستند درباره مراسم تشییع را برعهده دارند. آنها در تهران، قم و مشهد تصویربرداری خواهند داشت.

۱۲۰

روز

هشدر زرد هواشناسی در پی تداوم بادهای ۱۲۰روزه در سیستان‌وبلوچستان صادر شده است و تا پنجشنبه چهارم تیر همچنان وزش باد شدید همراه با خیزش گردوخاک در شهرستان‌های زاہل، زهک، هامون، نیمروز و میرمند پیش بینی می‌شود. این شرایط می‌تواند موجب کاهش دید در محورهای مواصلاتی شمال و مرکز استان و افزایش موقتی غبار و وزش باد نسبتا شدید در زاهدان و مناطق مرکزی استان شود. پیشهاد داده شده در زمان بارآلودشدن هوا، نکات بهداشتی رعایت و از ماسک استفاده شود. همچنین با توجه به وزش باد شدید و احتمال کاهش دید، رانندگان در جاده‌ها با احتیاط بیشتری تردد کنند و کشاورزان نیز برای جلوگیری از خسارات احتمالی، تمهیدات لازم را برای محافظت از محصولات کشاورزی و سالن‌های پرورشی انجام دهند.

